

Sofí Hemon, První šachovnice: předměty a pokusy, 2006, detail

O paměti v Paměti

V poměrně intimním dvoupodlažním prostoru pražské galerie Studio Paměť je výstava dvou francouzských umělkyní. Sofí Hemon je výtvarnice¹ experimentující s mnoha různorodými postupy počínaje kresbou, malbou, přes fotografii, video až k performanci. Anne Delassus je výhradně fotografkou, doposud se profilovala především jako dokumentaristka. Na pražské výstavě se představují společně poprvé. Jejich společenství neznamená myšlenkový srůst, jednotné vidění. Přesto se zdá, že lze v obecné rovině nalézt sjednocující koncept. Výstava problematizuje otázku paměti.

Svinutá paměť a rozvíjení příběhu

Sofí Hémon vládne jazykem a uhájí si jasně a s uhrančivou přesvědčivostí, oč jí jde. O myšlenkovém konceptu a přípravném procesu svědčí mnoho poznámek, fotografií, a dokonce i přesných grafů v podobě hexagramů, do nichž si zapisuje protikladné či komplementární úvahy vztahující se k tématu. Ví, že se noří do stále bobtnající složitosti, ale přesto ji chce nějak organizovat. Aby nepředstavovala věci a příběhy jednoduše a lineárně, nabízí zkřížené alternativní pohledy. Pokouší se stopovat možnosti, jak předložit komplexitu vnímání a změtenost obrazů v paměti. Paměť nemá začátek a konec jako snímky zachycené na fotografickém filmu². To, co se zdánlivě odvíjí v ohraničeném čase od-do, nemá jednosměrný výklad. Příběh

text: Lada H. Vacková foto: Sofí Hemon, Anne Delassus

v paměti je jako zavinutá cívka, do jejíž osy můžeme prostupovat napříč, brázdit si cestu neuspořádaně. Motivy svinutého kotouče, spirály a závitnice se objevují u Sofi Hemon opakovaně. Proud myšlenek a obrazů nelze uvolnit rozvinutím cívky podobně jako hasič pyšným gestem rozkopne zavinutou hadici. Obrazy se v paměti překrývají, splývají, ovlivňují se navzájem, neexistují uzávorkovaně. Každý obraz s sebou nese závoj asociací, o to těžší, o co je paměť pozorovatele pěstěnější. Při stopování paměti se Sofi Hemon zabývá četbou Henriho Bergsona³, chodí na filozofické přednášky.

Sofi vymýšlí a nabízí různé mnemotechnické postupy, jak chaotičnost obrazů v paměti předejít. Klasické rétorické figury nápomocné při organizaci paměti ji neuspokojují, nevěří v hierarchii a protikladně stavěnou konstituci příběhu, chce relativizovat i sloučit rub a líc, pozitiv a negativ, světské s posvátným. V instalaci nazvané podle rozměru negativů „6 x 6“ jsou nad sebou čtyři horizontální prosklené plošiny, osvětlené zářivkou zespodu. Vedle sebe, pod sebe i nad sebe naskládala 208 zarámovaných diapositivů. Některé snímky pocházejí z rodinného archivu (podobizna chlapce), jiné zachycují obyčejné předměty (šálek čaje), další detaily předmětů užitého umění z Louvru (spirály mélských váz), jiné vznikly mnohanásobným vrstvením, překrýváním a složitým výtvarným procesem. Splývání několika obrazů v jeden Sofi Hemon nazývá „injektáž“; do starého obrazu se vpichují, vkládají další. Takto podobně si konkurují tékající obrazy v naší paměti, navzájem se kontaminují a proměňují.

Sofi Hemon, 6x6, instalace, dokončeno 2006, 208 diapositivů ve čtyřech řadách

Při pohledu na instalaci Sofi Hemon jsem si vzpomněla na úryvek z knihy Karla Čapka (určitě ovlivněného Bergsonem) *Povětroň*. Čapek popisuje pocit jasnovidce, který v nejasných konturách odhaduje, tuší příběh neznámého letce v agónii. Jasnovidec Čapkovými slovy říká: „Je to člověk v čase svinutém; člověk, ve kterém je přítomně obsaženo všechno, co kdy byl a co dělal, ale ne jako sled událostí, nýbrž jako – jako –“ Ukazoval rukama cosi úhmného. „Je to jako byste filmovali život člověka od narození až do tohoto okamžiku, a pak všechny ty obrázky položili

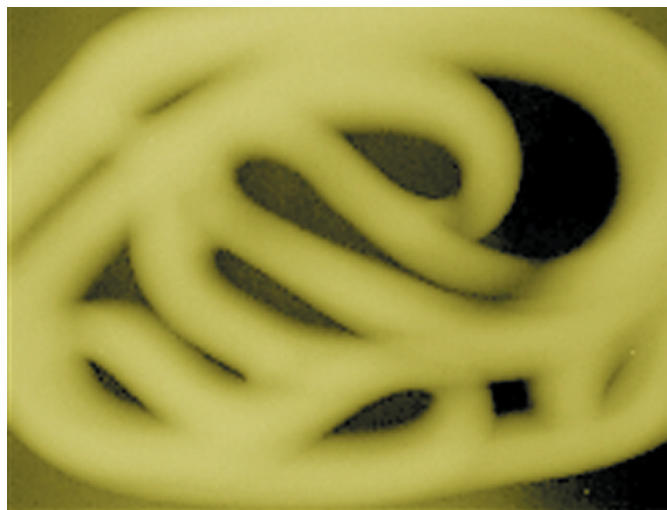
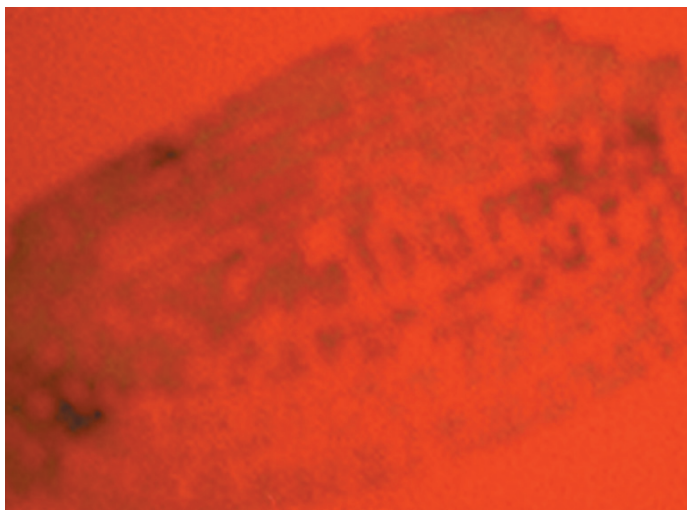
na sebe a promítli je současně. Řeknete, jaká změt! Ano, neboť splývá minulost i přítomnost, všechno se překrývá a zbývá jen tvar života (...) Máte-li dost silný, dost pronikavý a celkový pocit určité osobnosti, můžete jej při dostatečné analytické a logické schopnosti rozložit v rozvinutý obraz její životní historie. Z úhmného tvaru života můžete dedukovat jeho jednotlivé události. (...) je to asi taková práce, jako kdybyste dostal napsán konečný součet dlouhé řady čísel, nic víc než součet, a měl je rozanalyzovat v jednotlivé položky, které jsou v něm sečteny, usoudil byste, že to je beznadějný úkol. Ano je těžký, ale beznadějný není (...)“⁴

Sofi Hemon nabízí a podstupuje podobný algebraický výkon. Paměťový svítek rozkládá na možné varianty. Divák na snímky Sofi Hemon může nahlížet různým způsobem. Buď se na negativy dívá vertikálně seshora, stratifikuje paměť a v jeho zorném poli se objeví úhmná skrumáž nesourodé směsice všech fotek. Anebo zaostře na konkrétní snímky, vybírá si, čte si v nich, nachází možné souvislosti. Sofi Hemon nabízí také lupu, kterou lze zoomovat a z fragmentů obrazové paměti postupovat dál a zkoumat detail, paměťové usazeniny. Zdálnivě nevyrazné detaily, vyplavené sedimenty obrazové paměti mohou osvětlit celek. Opakovaný vratný kyvadlový pohyb mezi detailem a celkem je blízký psychoanalýze.

Sofi Hemon, 6x6, instalace, 2006, Negativ podobizny chlapce. Tento snímek z rodinného archivu SH má v sobě ono punctum, které popisoval Roland Barthes. Punctum je klekátko na modlení, na němž sedí chlapec.
Sofi Hemon, 6x6, instalace, dokončeno 2006, Pixelizovaný detail obrazu mélské vázy

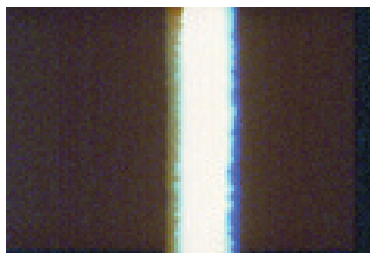
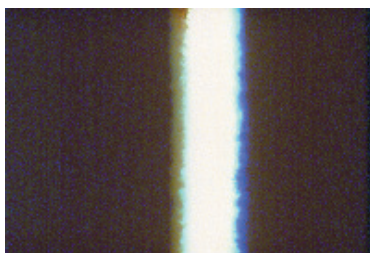

Sofi Hemon, Podmořské vrásnění, video návrh 2005-6

Pixelizace obrazu a paměti

Fragment a detail není totéž. Fragment je část, která je vnímána ve vztahu k celku, byť neexistujícímu a ztracenému. Ve fragmentu je implicitně obsažena hořkost ze ztráty celku a snaha celek hypoteticky dotvořit. U detailu z existujícího celku naopak chceme lačně prostupovat dovnitř, prozkoumat vybranou část obrazu co nejbližší je to možné. Sofi Hemon postupuje podobně, některé své kresby, své fotografie zvětšuje, aby je detailně prozkoumala, ale naráží na technickou nedokonalost. V určitý okamžik se zvětšený detail pi-

Sofi Hemon, Jako jazyk nebo ušní lalůček, video návrh 2005
Začátek a konec filmové cívky.

xelizuje, překryje ho rozostřující mozaikový filtr. Namísto přesnosti, detailu, naráží na přiblížnost. Aby zpětně tento pixelizovaný obraz rekonstruovala, musí se vzdálit, získat odstup, respektovat úhlnost. Podobně je to i s pamětí, i ta má své limity, chceme-li proniknout hluboko, pixelizuje se.

Tvorba Sofi Hemon není lehkým flirtem s hmotou, je to umění hutné, mentálně vydřené a poctivé vůči autorce samotné i divákům. Bylo by zajímavé, kdyby se Sofi s podobně pomalými, mnohostranně zváženými mentálními kroky podařilo do tvorby vklínit humor a lehkost. V dnešní době inflace vyprázdněného obrazu je tato mentální zátěž nabalená na každý obraz skutečným hlavolamem. V její tvorbě jsou manévry šachisty, ale rastr šachovnice má chaotický (ne)řád. Nejsou pravidla hry, logika vědomě kapituluje a rozpouští se v chaosu. A právě takhle záměrně nesoudá fúze je na její tvorbě nejzajímavější.

Paměť gesta

Sofi Hemon bydlí na pařížském předměstí, ve čtvrti osazené rodinnými domy v zahradách. Prostorný ateliér i byt má v bývalé svářečské dílně. Za plechovými vraty je nikoli vstup, ale široký vjezd, na zemi surový litý beton, vlnitý plech, dřevotříska a zářivky. Velkou část polo-průmyslového hangáru zaujímá ústřední hala – dílna, kolem níž se v několika úrovních vrství bludiště dalších místností. Sofi Hemon někdy zve do svého ateliéru další umělce. Jednou přizvala k otevřené nezávislé spolupráci

fotografku Anne Delassus, jejíž dokumentární fotografie z Afghánistánu a Kurdistánu publikované v Le Monde diplomatique ji zaujaly. Anne Delassus byla svědkem performance Sofi Hemon. Ústřední prostor haly ostře osvětlený seshora Sofi Hemon vymezila bílým závěsem, na zem rozsypala vrstvu soli. Pohybovala se v ohraničeném, jasně světelném prostoru. Pamatovala si na intenzivní pocit bělosti a časoprostorového prázdna. Jediným orientačním bodem byl zvuk, který diskrétně vycházel z miniaturního přístroje složeného ze slunečních kolektorů. Zvuk se proměňoval v závislosti na světelnosti. Anne Delassus zachytila otisky pohybů, paměť gest a kondenzaci času. Výsledné fotografie Sophie Hemon překvapily, byly zcela odlišné od jejího fyzického odhmotněného vnímání prostoru dole. Naopak na snímcích z hangárové tribuny byl výrazně exponován gestický vír křivek vzniklých doteky rukou a nástrojů. Na fotografiích opět prostoupily voluty a závitnice bez začátku a konce. Fotografickým pohledem Anne Delassus se vizuální turbulence jeví jako nekončné krouživé plachtění Sofi Hemon a pro fotografku zaujatou Blízkým východem se mění ve změť byzantských arabesek.³

Znovuokouzlené místo/ Un lieu ré-enchanté

Sofi Hemon a Anne Delassus.
Galerie Studio Paměť,
Soukenická 29, 110 00 Praha 1
4.–29.9. 2006

1/ Sama Sofi Hemon takto sebe nazývá (výtvarnice - plasticienne), slovo odkazující k práci s tvarem je výstižnější než slovo umělec (artiste). V češtině je ale slovo výtvarník – výtvarnice bohužel trochu zaneseno odkazem na lehké amatérství a možná i tvůrce zkrocené ideologii, zatímco umělec má bližší vztah k odpoutanému „vysokému umění“. Užívám v původním, nikoli upozaděně hanlivém významu.
2/ Fragmenty začátku a konce filmového svitku jsou součástí video návrhu Sofi Hemon, který bude představen v rámci vernisáže. 3/ Henri Bergson, Hmota a paměť (Matière et mémoire), Paříž 1896 4/ Karel Čapek, Hordubal, Povětřn, Obyčejný život, Praha 1958, s.166

© Anne Delassus 2005

Anne Delassus, Ateliér S.H., červen 2005, Sofi Hemon zná fotografické záznamy pohybů a turbulencí vzduchu Étienna-Julese Mareyho, fotografie francouzského fyziologa z konce 19. století ji fascinovaly. Polyptych Anne Delassus na tyto snímky, vystavené v Musée Orsay téhož roku vzdáleně odkazuje.

Sofi Hemon, První šachovnice: předměty a pokusy, 2006, detail

